

13. Ders

Akıl ve Beden (pdf/2)

24.00: Felsefenin Problemleri

Prof. Sally Haslanger

Ekim 20, 2004

Materyalizm ve Nitel Deneyim (PDF II)

I. Hatırlama

Düalizm/İkiciliğin Tözü: Sizin, benim gibi bir insan, ruhsal bir şey ile, maddesel bir şeyden oluşmuş, karmaşık bir varlıktır. Düşünsel-yapılarımız, ruhsal şeyin yapısı; fiziksel-yapılarımız da, maddesel şey'den oluşmuştur.

Maddecilik: Bu görüşe göre, sadece maddesel şeyler vardır. Özellikle insanlar bütünü ile, maddesel şeylerdir.

İdealizm: Sadece ruhsal şeyler vardır, böylece kişiler, bütünü ile, ruhsal'dırlar.

Düalizm ile ilgili Kaygılar: (özellikle, ruhsal şeylerle ilgili):

i. Diğer Ruhsal Şeyler/Diğer Zihinler: Eğer akıllar (daha iyi ifadeyle) akıl-düşünce yapıları, fiziksel değilse, diğer insanların da akıl/düşünce sistemine sahip oldukları konusunda, ne (gibi) kanıtımız var?

ii. Ruhsal şey, nerede konumlanmış? Ruhsal tarafımın, uzaysal nitelik taşıyan dahil olmak üzere, (en azından bazı bakımlardan) tüm fiziksel şeylerden yoksun olmaları gerekiyor. Öyle ise, beynin herhangi bir noktasına nasıl, nedensel bir etki uygulayabiliyor? Benzer şekilde, zihnin, beynin o noktasında cereyan eden şeyler bakımından nasıl etkilenmesi gerekiyor? O noktada, etki uygulama ve etkiden acı duyması gerekmiyor mu ?

iii. Bireyselleme: Yer ve zaman içinde yerleşik olmayan şeyleri, nasıl bireyselleştiriyoruz? Nasıl, (diğer şeylerden) ayırıyoruz? Aklen benzer olan iki ikiz düşünün. Kaç tane ruhsal şey, söz konusu? Ayrıca, eğer ruhsal şeyler bir yere yerleşik değilse, ruhsal şey, fiziksel bir şey olan bir beden, bir vücut ile nasıl bir arada ve irtibatlı oluyor? Bir ruhsal şey'i, "benim" yapan, 'ruhsal şey' ne? Karmaşık kısmının "ben" olduğum 'o şey' in, "benim" ruhsal tarafım olması, nasıl oluyor?

iv. *Fizikî sistem, neden-olarak, kapalıdır:* İlim bize, fizikî evrenin, neden/sebeup bakımından "kapalı" olduğunu söylüyor. Öyle ise, her (e) fizikî olayı için, (bu (e)nin olması için) daha önce cereyan etmiş olması gereken bir fizikî olay (daha) var (çünkü, o olay cereyan etmese idi, sonraki (e) fiziki olayı da var olamazdı). Ama, kolumun yukarı kalkması için, ondan önceki bir *fiziki* olayın olması yeterli idiye, aklın bu olaydaki rolü ne? Nasıl oluyor da, benim "niyet etmem", "sebeup" oluyor?

v. *Etkileşimin Gizemi*: Fiziki olmayan bir şeyin, fiziki bir şeyi nasıl etkileyebildiği, bir gizemdir. Bir arzu, bir elektronu nasıl etkileyebiliyor? Düşünsel olan, elektronları etkileyemezse, vücudumu nasıl etkileyebilir?

vi. *Gelişim*: Ruhsal şeyler, bedenimize ne zaman konuşlandırılıyorlar? Nasıl hasıl olduklarını, hangi doğal mekanizma açıklayabilir?

vii. *Yararsızlık*: Bir tarafta düşünsel durumlar, diğer tarafta zihinsel olaylar olduğunu kabul etsek de, bu durumların niye “ruhsal” şeylere ilişkilendirilmeleri gerektiğini söylüyoruz? Niçin, akli fenomenlerin, (de) “bedenin-varlıkları” olduğunu söylemiyoruz?

Düşünsel-Fiziksel Düalizm: Sadece maddesel şeyler vardır, ama, sahip olduğumuz bazı maddesel şeyler, hem-fiziki-hem-düşünsel yapılara sahiptirler.

II. İndirgemeyen Maddecilik: Aynılık veya Kişilik Teorisi İndirgemeyen maddecilik, “tüm düşünsel yapıların ve olayların, gerçekte fiziki durumlar ve olaylar olduklarını” iddia etmektedir (RR, 277). *İndirgeyen* maddecilik ise, akli durumların ve akli olayların, fiziki olduklarını benimsemekle kalmamakta, aynı zamanda, bunları inceleme ve tanımlamayı da, bir tezat olarak, fiziki açıdan yapmaktadır.

Aynılık tezi için bir görüş (Carruthers, RR 277):

- 1) Bazı bilinç yapıları ve olaylar, bazı fiziki olayların cereyan etmeleri için, nedensel olarak, lüzumludurlar.
- 2) Karmaşık nöro-psikolojik ilimde, fiziki-fiziksel nedenlerden başka bir şeyi ikaz etmeye, ihtiyaç olmayacaktır.

C) Öyle ise, bazı bilinç yapıları ve olayları, fiziki/fiziksel (beyin) yapıları/durumları ve olayları ile, aynı'dır.

Bu görüşle ilgili problemler:

- A. Emin olabilme derecesi
- B. Kişisel gizlilik
- C. Değer
- D. Renk
- E. Hissedilen kalite
- F. Tam Bilgi (Bu konuda, Frank Jackson'ın etüdüne de bkz. RR, 267-270)

Yukarda, (A dan E ye kadar) sıralanan hususlar, aşağıdaki şekillere sahipler :

- 1) En azından bazı zihinsel yapılar/olaylar, Ö özelliğine sahiptirler.
- 2) Tek başına hiçbir fiziki yapı/olay, Ö özelliğine sahip değildir.
- 3) Gerekli olarak, eğer, $x=y$ ise, o takdirde, x 'in herhangi özelliği, y 'nin de bir özelliğidir. Ve, y 'nin herhangi bir özelliği, x 'in de bir özelliğidir. (Bu, “Leibniz Kanunu” olarak da bilinir.)
- 4) Bütün akli yapıların/olayların hepsi, fiziki yapılar değildir.

Karşı gelmeleri önlemek için iki strateji :

- * Zihni yapının, Ö özelliğine sahip olduğunu, reddet.
- * Fiziki yapının, Ö özelliğinin olmadığını reddet.

III. Bilgi Argümanı

Yukardaki listede verilen (F) problemi, Frank Jackson'ın "Mary" örneğinde en iyi şekilde yansıtılmıştır. Hikâye şudur:

Mary Jones, dünyanın en büyük renk bilginidir. Sorunu, doğduğu günden itibaren, siyah ve beyaz bir odaya kapatılmıştır. Renk'in, fiziği ve fizyolojisi hakkında, her şeyi: ışık dalgalarını, yüzeysel yansımaları, gözün yapısını, ve bir normal insanın beyininde, olgun bir limon deneyiminde nelerin cereyan ettiğini bilmektedir. Yegâne farkı, böyle bir deneyimi kendisi hiç edinmemiştir. Derken bir gün, odasından çıkar, dikkatini olgun limon üzerine diker ve "sarı" (renk) deneyimi edinir. Şüphesiz, bu noktada 'birşey' öğrenir, sarı-renk deneyiminin ne ve nasıl birşey olduğunu. Ama, (aynı şeyden) biz, maddecilik aleyhine aşağıdaki argümana ulaşıyoruz.

- (1) Serbest kalmasından önce, Mary, bütün fiziki olayları biliyor.
- (2) Sonra, Mary "yeni" bir olayı: "sarı" deneyiminin nasıl birşey olduğunu öğreniyor.
- (3) Deneyimin nasıl birşey olduğuna ilişkin "gerçekler", fiziki olgular değildir.

Şimdi, maddecilerin bu görüşe karşı, iki temel argümanı olabilir: Birinci veya İkinci argümana saldırmak. Serbest kalmadan önce Mary'nin bütün fiziki olayları bildiği, gerçekten doğru mudur? Bunun üzerinde düşünmeyi, size bırakacağım.

Şimdi, ikinci koşulu/öncülü düşünün: Mary'nin, odasından çıkışta, "yeni birşey öğrendiği". Yeter derecede açık mı? Diğer bir yoruma göre, böyle bir durumda, (sadece) 'eski' bir olgu ile, (eskisinde olduğu gibi), fiziki "tek" bir olgu ile karşılaşmış, ancak bu olguyu, "yeni" bir şekilde algılamıştır.

Oedipus'un dersini hatırlayın: "Aynı obje ve vakıa, farklı şekillerde anlaşılabilir". Öyle ise, Oedipus'un O'nunla (bir kadını işaretlediğimi farzedin) evli olduğunu, veya, 'Jacosta' onu bu isimle tanıyor -- veya Mom – annesinin adının 'Mom' olduğunu biliyor – ile evli olduğu şeklinde, algılanabilir. Bir kimse, bunların, bir olayın iki çeşit algılanması olduğunu savunabilir; ancak, her iki durumda da algılanan 'olay', aynı'dır. Şimdi, bunu, siyah ve beyaz Mary' e uygulayalım. Odayı terk etmeden önce bile, Mary, şunu biliyor :

Olgun limon deneyimi durumu ile karşılaşan insan, F fiziki durumu içine girer.

Ve bu konudaki iddianın da, o insanın yeni bir olay öğrendiği ise :

Olgun limon deneyimi geçiren bir insan, R zihinsel yapısı içine girer.

Burada R “sarı (renk)” deneyimidir. “Aynılık” teorisyeni'nin görüşüne göre, F fiziki yapısı, R zihinsel yapısı ise de, yeni olay, (olay olarak) eski olaydan farklı değildir; öyle ise, Mary'nin öğrendiği “eski bir olay”dır; fakat, eski bir olayı, yeni bir şekilde kavramasıdır. İnsanların olgun limon karşısındaki tepkileri üstünde düşündüğü zaman, bunu “içinden” algılamaktadır. Ama bu, yeni bir bilgi edinmek değildir; yeni bir yetenek edinmek, eski bilgiyi, diğer insanların yaptığı gibi algılama yeteneğini kazanmaktır.

Ancak, (yaptığımız) bu benzetme, iyi bir benzetme mi? Oedipus Mom ile evlendiğini öğrendiği zaman, elbette bir bilgi edinmekte, yeni bir olayı öğrenmektedir. Problem, farklı bilgi söz konusu olduğunda mı ortaya çıkmaktadır? Aynı şey, farklı iki linguistik paket içinde sunulduğunda mı problem olmaktadır? Bu konunun daima bir gerçek tarafı olmalı mıdır, yoksa, oyun gereği midir? Birinci soru halinde, yukardaki cümlelerin aynı bilgiyi mi ifade ettiklerini bulup çıkarmalıyız? İkinci soru halinde, maddecilik için ümitler, elimizde görünmektedir: Mesele, elimizdeki bilgileri parçalara bölüş şeklimizdir. Örneğin, Oedipus olayında olduğu gibi, iki parçanın farklı bilgi olduklarını söyleyin, maddecilik, reddedilmiş olur. Veya, (bir) çeşit ve aynı bilgimiz olduğunu söyleyin, bir gün daha dayanacak kadar yaşar.